

Intro

Henk Lubberding

Voor u ligt Nieuwsbrief 31 en tevens de laatste in de huidige opzet. Grote dank zijn wij verschuldigd aan Fred Reeder en Johan Vos, die vanaf het begin deze opzet van de Nieuwsbrief hebben geredigeerd als opvolger van de kwartaalberichten. De Nieuwsbrief gaat vanaf nu verder in afgeslankte vorm met alleen echte nieuwtjes en Fred zal hem blijven samenstellen en versturen. Dus graag al uw nieuwe ontdekkingen op natuurgebied aan hem sturen. (josafre@ziggo.nl)

Fred en Johan
(Archief KNNV Z'meer)

Tuinbericht 27 Groot blaasjeskruid

Henk Lubberding

Een van de interessante vleesetende planten in Nederland is Groot blaasjeskruid (*Utricularia vulgaris*). Een deel van de bladeren blijft onder water en vormt daar blaasjes, die dienen als fuik waarmee waterdiertjes (kreeftachtigen, raderdiertjes en eencelligen) worden gevangen. In de blaasjes heerst onderdruk en zodra een prooi in contact komt met een blaasje wordt het naar binnen gezogen met water en al en binnen een half uur verteerd. Groot blaasjeskruid komt voor in voedselrijker milieu dan zijn verwanten, maar lijkt de extra nutriënten die hij vangt nodig te hebben om in bloei te kunnen komen. In de nazomer vormt Groot blaasjeskruid thurionen, die onder juiste omstandigheden in het voorjaar de nieuwe plant vormen. Op het plaatje zijn de nog intacte thurionen bruin en de uitgelopen thurionen groen.

(Wikimedia, free of charge en Anneke Wagner)

Aankondigingen activiteiten 2e kwartaal 2019

Floron district, Hollands duin

Za 13 april 13.00 uur Start plantenseizoen, Heimanshof, Wieger Bruinlaan 1 te Hoofddorp
(Opgeven verplicht: nikobuiten@online.nl).

Paddenstoelenwerkgroep

Do 18 apr. 10.00 uur van Tuyllpark, parkeerplaats Dutch Water Dreams, van der Hagenstraat 3.

Plantenwerkgroep

Za 20 apr. 10.00 uur Roeleven e.o. Tunneltje naar Nootdorp onder A12

Natuurtuin Westerpark

Zo 28 apr. 14.00 uur Rondleiding natuurtuin 't Westpunt in het Westerpark

Plantenwerkgroep

Wo 1 mei 14.00 uur Excursie Rhoonse griend voor leden

Paddenstoelenwerkgroep

Do 2 mei 10.00 uur Binnenpark parkeren WelThuis Bergmanstrook 45 Zoetermeer

Floron district ZHZ

Wo 15 mei 9.00 uur Biesbosch inventarisatiedag. In groepjes inventariseren we diverse kilometerhokken ten Zuiden van Dordrecht, waarschijnlijk deels met bootjes.
Geef je, liefst voor 1 mei, op bij [Willemien Troelstra](#)

Paddenstoelenwerkgroep

Do 16 mei 10.00 uur Westerpark (Schapenweide) Parkeerplaats Turfberg bij informatiebord

Plantenwerkgroep

Do 16 mei 19.00 uur Wijk tuin Zoete Aarde Broekwegzijde 195

Plantenwerkgroep

Wo 22 mei 19.00 uur PQ's Bentwoud Verzamelen bij De weidemolen, Burgemeester Middelberglaan 2, Oosterheem

Paddenstoelenwerkgroep

Do 6 jun 10.00 uur Prielenbos, Parkeerplaats Restaurant Aa-Zicht Strand 1, Zoetermeer

Plantenwerkgroep

Do 13 jun 19.00 uur kmhok 97.450 hoek Voorlaan /Achterlaan – Kruisweg

Paddenstoelenwerkgroep

Do 20-jun 10.00 uur Staalduinsebos Parkeerplaats aan de Staelduinlaan 2691 NN 's-Gravenzande

Plantenwerkgroep

Za 29 jun 10.00 uur Wijktuin Weidemolen Burgemeester Middelberglaan 2, Oosterheem

De hierna volgende agenda punten vindt u op onze website: Gaarne nog speciale aandacht voor:

19 mei Westerparkdag programma volgt nog

Zomerplantenjacht bloeiende planten juli Zoetermeer

Winterplantenjacht bloeiende planten december Zoetermeer

Elke 2 weken van half maart tot half oktober: plantenwerkgroep en inventarisatie libellenreservaat

In memoriam Ger Londo

Johan Vos

Op 18 december 2018 overleed Ger Londo, botanicus en een van de meest vooraanstaande veldbiologen in Nederland op 83-jarige leeftijd. Naast zijn betekenis voor de wetenschap was hij bovenal een bescheiden en uitermate vriendelijk mens. Zijn familie, collegae en bekenden wens ik dan ook veel sterkte toe bij het verwerken van dit verlies.

De Londotuin bij kasteel Broekhuizen in Leersum in 2017 (Johan Vos)

Op 14 juni 2017 nog bezocht ik de "Londotuin" bij kasteel Broekhuizen in Leersum waarna ik met hem mee reed naar zijn eigen huis en tuin in Scherpenzeel. In deze tuin heeft Ger 50 jaar gegevens verzameld over de vestiging en ontwikkeling van honderden plantensoorten.

Persoonlijk heb ik in mijn Zoetermeerse periode veelvuldig contact gehad met Ger. Zo liet ik in 1981 het boekje "Natuurtuinen en -parken" van Londo voor het voltallige personeel van de gemeentelijke afdeling beplantingen aanschaffen en betrok ik hem bij de toen net aangelegde

heemtuin in het Westerpark. Op advies van Ger en ondersteund door de eerste beheerder van de tuin, Cees Los werd deze toen omgedoopt tot en beheerd als "natuurtuin". Sindsdien is het contact altijd gebleven. Ger was erg gecharmeerd van hoe de Zoetermeerse tuin zich ontwikkelde en beschouwde "onze" natuurtuin plus een soortgelijke tuin in Presikhaaf (bij Arnhem) tot de best geslaagde voorbeelden van natuurtuinen op een bodem van klei. Het leek mij dan ook voor de hand liggen dat het eerste exemplaar van het boekje "10 jaar natuurtuin in het Westerpark" op 16 maart 1988 door wethouder Huizer aan hem zou worden overhandigd.

In de periode 1987/1992 vertegenwoordigden Ger en ik de school van de natuurlijke ontwikkeling in de adviescommissie van de Floriade '92 voor het

Overhandiging eerste exemplaar "10 jaar natuurtuin" door wethouder Huizer

poldertuinengebied. Uiteindelijk resulteerde deze inbreng in een compromis (zowel aanplanten als de natuur haar werk laten doen). Of het begrip “polderen” of “poldermodel” toen al bestond kan ik mij helaas niet meer herinneren.

Gedurende vele jaren hield Ger contact met de natuurtuin in het Westerpark door vrijwel jaarlijks te komen kijken en de beheerder te spreken. Zelf heb ik ook enkele malen interessante beheerobjecten in Zoetermeer met hem bekeken en zijn advies gevraagd. Die dagen waren overigens verre van ontspannend. Het fietstempo lag constant bovengemiddeld hoog, dit om zoveel mogelijk te kunnen zien op één dag en om dan toch weer net vóór de avondspits het station te bereiken.

Ger Londo (rechts) in de natuurtuin begin jaren '90 met Jan Rensink en Cees Los (Johan Vos)

Toen een aantal jaren geleden de natuurtuin moest verzelfstandigen lag het dan ook voor de hand om bij het adviseren over het toekomstig beheer zijn expertise te betrekken. En vriendelijk zoals altijd was hij weer bereid om, tegen vergoeding van een treinkaartje, naar Zoetermeer af te reizen.

Helaas is dat niet meer mogelijk. Ik wil hem danken voor al zijn (gratis) adviezen door de jaren heen.

Als eerbetoon aan hem en zijn werk heeft het Oase Netwerk in samenwerking met “Wageningen Environmental Research” op vrijdag 1 maart jl. een symposium georganiseerd. Hier spraken vertegenwoordigers van een aantal heem-/natuurtuinen, oud collegae en vakgenoten. Allemaal mensen die hem persoonlijk goed gekend hebben. De uitspraak die mij het meest is bijgebleven: ‘als Ger spreekt kan je maar beter luisteren’. Gelukkig heeft hij zijn kennis vastgelegd in een aantal standaardwerken die iedereen kan raadplegen.

Nieuwjaarsbijeenkomst IVN, Vogelwerkgroep en KNNV Zoetermeer

Fred Reeder

Op 10 januari 's avonds werd in het Buitenbeest de inmiddels traditionele nieuwjaarsbijeenkomst

Het gebruik van de app wordt gestart (Simone Langeveld)

gehouden. Onder regie van de voorzitter van de KNNV Zoetermeer, Henk Lubberding, werden met diens welluidende stem de diverse onderdelen van de avond aangekondigd.

De eerste activiteit was de aftrap van de Natuurbeleefapp. in de landelijke serie beleefroutes.nl Simone Langeveld legde uit wat deze app Zoetermeer Stadsnatuur inhield. Op deze site staan heel veel wandel- en fietsroutes in Nederland die op de smartphone geladen kunnen worden. Op eenvoudige wijze is dan die route te wandelen of te fietsen met een directe terugkoppeling met informatie over bepaalde

interessante punten op de route. Ook de gemeente Zoetermeer heeft hier al 3 fietstochten op staan en deze avond werd de vierde route, een wandelroute, in werking gesteld. Alle aanwezigen, inclusief wethouder Jakobien Groeneveld, werd verzocht de app op hun smartphone te downloaden en te

starten. Dit moment werd met vele camera's vastgelegd. Hierna sprak de wethouder nog een woordje en dankte de groene verenigingen voor hun initiatieven en hoopte op een verdere prettige samenwerking in de toekomst. Dit is van belang met het oog op de steeds groeiende vraag naar woningen in Zoetermeer en het tegelijkertijd handhaven van de natuur in de stad.

Marco Lurks (voorzitter IVN) riep de gezamenlijke verenigingen op om mee te werken aan het opzetten van de nieuwe cursus voor IVN gids. Marcel van der Tol (Vogelwerkgroep Zoetermeer) haalde nog wat resultaten van het afgelopen jaar aan waaronder het opstarten van een weidevogelreservaat in de Meerpolder. De voor het komend jaar geplande vogelherkenningscursus is inmiddels al weer volgeboekt. Hendrik Baas (gemeente Zoetermeer) stelde twee nieuwe ambtenaren voor die direct met de groene kant van het gemeentebestuur te maken hebben, Erik Henneken (handhaver voor natuurbeheer) en Rene Thijssen (medewerker van de afdeling groen).

Daarna was de bar open om de avond op onderhoudende wijze af te sluiten.

Natuurkern Benthuizerplas

Johan Vos

De Benthuizerplas (BHP) is één van de natuurkernen (voorheen natuurstergebieden) van Zoetermeer. Deze status heeft de plas te danken aan de volgende bijzondere kenmerken:

1. De BHP is hydrologisch geïsoleerd van de andere twee plassen in het Noordelijk Plassengebied. Het gevolg hiervan is dat de BHP hoofdzakelijk gevoed wordt door kwel en regenwater en daardoor in staat wordt geacht om een boven gemiddelde waterkwaliteit te ontwikkelen.
2. De BHP kent (binnen van tevoren vastgestelde grenzen) een natuurlijk peilverloop, waardoor delen van eilanden en oevers 's winters net onder water staan en 's zomers droog vallen. Het ontwerp voorzag in 9 ha. kale natte grond, in de praktijk gaat het om minder ha's.

De Benthuizerplas direct na de aanleg in 2001
(Johan Vos)

De Benthuizerplas op 15 mei 2014
(Johan Vos)

De Zoetermeerse natuurkernen bezitten optimale condities voor plant- en diersoorten die profiteren van de specifieke omstandigheden van het gebied in kwestie. Ze leveren daarmee een bijdrage aan het verhogen van de Zoetermeerse biodiversiteit. Bij de BHP gaat het vooral om moerasplant- en diersoorten die profiteren van kalkrijk, minder voedselrijk water. De geïsoleerde eilanden staan garant voor de afwezigheid van menselijke bemoeienis.

De Benthuizerplas is in 2001 voltooid. Om te controleren of de gestelde natuurdoelen gehaald worden is afgesproken om een aantal kenmerkende plant- en diergroepen te monitoren.

In 2002 (nulwaarde-meting) waren dat flora, amfibieën en vissen, vogels, vlinders en libellen.

De plas was net aangelegd en pionierssoorten als Kluut, Kleine plevier en een kolonie visdiefjes op de eilanden waren in die jaren de publiekstrekkingen. De Smalle waterweegbree was een plantensoort die alleen in de BHP voorkwam.

In 2014 waren het flora (water en oeverplanten), vogels, grondgebonden zoogdieren, vleermuizen en aquatische macrofauna. In de 12 jaar na de nulmeting heeft de natuur in en om de BHP zich ontwikkeld tot een moerassysteem waar riet, natte ruigte en wilgenopslag het beeld bepalen. De eilanden zijn, voor zover ze continue droog staan begroeid met ruigte en wilgenopslag. Leuke soorten waren: Brede en Rietorchis, Blauwe waterereprijs (1ste waarneming in Zoetermeer) en Moeras- en Goudzuring (plas-/dras). De visdiefjes hebben voor het grootste deel plaatsgemaakt voor kokmeeuwen. Van de positieve ontwikkelingen elders in het gebied (Noorhovense poelen) profiteert ook de BHP.

De Benthuiserplas op 2 augustus 2018 met een explosie van blauwalgen
(Johan Vos)

Vleermuisonderzoek liet zien dat 7 soorten van de plas gebruik maken waarvan de Meervleermuis de meest bijzondere is. Op het gebied van de aquatische macrofauna viel de aanwezigheid van de Platte schijfhoren op, een soort van de habitatrichtlijn met een streng beschermde status.

Voor 2019 stelt de KNNV voor om het monitoren te beperken tot organismen die een sterke binding hebben met het aquatisch milieu ter plekke. Ons voorstel is om daarvoor onderstaande groepen in te zetten:

1. fyto- en zoöplankton, macrofauna en waterplanten (i.s.m. AQUON)
2. oeverplanten (0,5 m. vanaf de waterlijn)
3. amfibieën en vissen
4. vogels (broedvogels en wintergasten)
5. libellen (evt. incl. larvenhuidjes)

De algemene ledenvergadering

Henk Lubberding

Op zaterdag 16 februari vond de jaarlijkse Algemene Leden Vergadering (ALV) plaats in aanwezigheid van 10 leden.

Enkele punten van de agenda:

Financiën De kascommissie had geen opmerkingen over het financieel verslag over 2018. De contributie blijft ook voor 2019 €28. De kascommissie voor komend jaar bestaat uit Winny Koelé en Wim de Liefde.

Toekomst van de afdeling Het IVN Zoetermeer liet weten niet te willen fuseren met KNNV Zoetermeer. Van de voorgelegde alternatieven bleek de ALV de voorkeur te geven aan het op de oude voet doorgaan met de afdeling (boven aansluiting zoeken bij een naburige KNNV afdeling). Universiteiten, HBO en MBO scholen in de buurt van Zoetermeer worden benaderd om de activiteiten van onze afdeling te laten zien.

Nieuwsbrief

Fred Reeder en Johan Vos brengen met deze editie 31 hun laatste Nieuwsbrief uit. Zij kregen voor hun activiteiten veel lof en een klein presentje. De Nieuwsbrief gaat in afgeslankte vorm verder met alleen nieuwtjes, geredigeerd door Fred Reeder. Iedereen kan nieuws aan hem opsturen. Daarnaast is besloten om een Whatsapp voor de plantenwerkgroep te starten met Lucas Breedveld als beheerder.

Dank jullie wel (Tilly Kester)

Publiciteit De rubriek "plant van de maand" wordt voortgezet.

Programma 2019. De hier besproken items zijn in de agenda op pagina 2 verwerkt.

Contacten met de gemeente (samen met andere natuurverenigingen)

Regelmatig wordt met de andere natuurverenigingen overlegd met de gemeente over Natuur- en Milieueducatie (4 keer per jaar) en over het maai- en snoeibeleid (2 keer per jaar, waarvan eens per jaar samen met een waterschap). Verder is er overleg met de gemeente over het monitoren van de natuur in parken en plassen. Voor 2019 staat het monitoren van de Benthuizerplas op het programma. Tenslotte zijn we betrokken bij het maken een natuurbeleefapp met natuurwandelpaden in Zoetermeer. De eerste is af (en ten doop gehouden door de wethouder op de nieuwjaarsbijeenkomst, zie pagina 4) en aan de nummers twee en drie wordt gewerkt.

Rondvraag In de zomer van 2020 komt er zowel een nieuw geactualiseerd stadsplantenboek van Ton Denters (zie elders in deze Nieuwsbrief) als een nieuwe editie van de Heukels' flora

Werken in/aan de natuurtuin

Tilly Kester

Elk jaar in maart organiseert het Oranje Fonds een grote vrijwilligersactie onder de naam "NLdoet". Zoveel mogelijk Nederlanders worden uitgenodigd om een dag de handen uit de mouwen te steken

Het plaatsen van een nieuwe eenden korf
(Tilly Kester)

daar waar het nodig is. Dit jaar was de natuurtuin aangemeld en vielen de werkdagen op vrijdag 15 en zaterdag 16 maart. Totaal waren er 40 deelnemers, 15 op vrijdag en 25 op zaterdag.

Er waren nogal wat mensen afkomstig van bedrijven en uiteraard deden ook onze eigen vrijwilligers mee. Zelf was ik er zaterdag bij. Het weer had een stormachtige karakter die dag maar het bleef gelukkig wel vrijwel droog. Waldo von Faber, lid van het dagelijks bestuur van het Hoogheemraadschap van Rijnland hield een praatje.

Op vrijdag is o.a. het riet opgeruimd en afgevoerd en op zaterdag zijn diverse werkzaamheden uitgevoerd. Zo zijn trappen hersteld, hebben twee vrijwilligers een nieuwe eenden korf geplaatst, zijn paden aangevuld met schelpen en is de grond langs een aantal kleine slootjes aangevuld. In het

struweel zijn nieuwe struiken geplant en oude wortels gerooid, ook de akkertjes zijn gespit.
In het Westpunt (eigenlijk te klein voor 25 man) hebben we geluncht.

Het was een gezellige en geanimeerde dag.

Insectenalarm, onderwerp van de Annet de Jong lezing 2019

Johan Vos

Plaats: stadhuisforum, commissiezaal

Datum: woensdag 3 april 2019

Spreker: Prof. Henk Siepel, hoogleraar bodembioïologie, natuurbeheer, biodiversiteit en entomologie, Radbouduniversiteit te Nijmegen

Onderwerp: insectenalarm

De traditie om een voorjaarslezing over een actueel natuuronderwerp te organiseren werd dit jaar in het nieuwe stadhuisforum voortgezet. Het recept is simpel. De avond wordt door de drie lokaal actieve natuurverenigingen (IVN, KNNV en VWG) voorbereid en gefaciliteerd door de gemeente Zoetermeer. Over belangstelling hadden we niet te klagen deze avond, ik telde ruim 80 belangstellenden. Het onrustbarende nieuws dat de biomassa aan vliegende insecten met 75% is afgenomen stond deze avond dan ook centraal. Hoewel deze afname vorig jaar in beschermde natuurgebieden in Duitsland is vastgesteld is daarna een grote achteruitgang vrijwel overal elders ook vastgesteld. De publieksactie "redt de bij" past naadloos in het streven om het tij te keren. De centrale vraag van deze avond was, hoe belangrijk zijn insecten eigenlijk voor ons?

Veel belangstelling voor de Annet de Jong lezing (Johan Vos)

Niet bepaald een vrolijk onderwerp dus, maar toch weet een ervaren spreker als Henk Siepel met zijn relativerend vermogen en humor de avond een luchtig karakter te geven.

Zijn voordracht bestond uit twee delen:

Voor de pauze werd ons de gigantische vormenrijkdom van het insectenrijk gepresenteerd. Het gaat om 21328 soorten alleen al in Nederland. Naast bestuiving (dit geldt voor 80% van de plantensoorten) spelen veel soorten insecten een grote rol bij de afbraak van organische stof, waardoor planten voeding krijgen om te groeien. Tevens dienen insecten als voedsel voor 60% van de vogelsoorten, vleur- en spitsmuizen, reptielen, amfibieën en vissen. De afname van broedvogels als de veldleeuwerik en grutto in het agrarisch gebied komen daarmee in een ander daglicht te staan.

Na de pauze werd ingegaan op de gevolgen van onze manier van agrarisch grondgebruik op de bodembioïologie en de biodiversiteit. Feit is dat ons land voor het grootste deel uit agrarisch grondgebied bestaat waar voor het bijproduct natuur eigenlijk geen plaats meer is. Groene

biljardlakens en monoculturen van maïsakkers zijn tegenwoordig meer regel dan uitzondering! Recent onderzoek laat zien dat de nieuwe generatie gewasbeschermingsmiddelen (neonicotinoïden) zeer schadelijk uit pakt voor insecten. Frequentie bodemgebruik, de toegenomen verzuring vanwege stikstof/ammoniak toevoer via de lucht, het verdwijnen van open schralere plekken waar ook lage grassen en kruiden kunnen voorkomen, de verstoorde nutriëntenbalans, het is allemaal heel herkenbaar en vaker en eerder geconstateerd. Toch is het, als je dit allemaal zo hoort voorbij komen, een wonder dat er nog insecten over zijn!

Om toch enigszins positief af te sluiten kunnen we constateren dat dit probleem inmiddels breed wordt erkend en dat het onlangs gelanceerde Deltaplan biodiversiteitsherstel gaat werken aan verbetering van de rampzalige situatie waarin we terecht gekomen zijn. Wellicht was het insectenalarm de trigger!

Slechtvalken op de stadhuistoren, update april 2019

Winfried van Meerendonk

Wat vooraf ging

In het jaar 2000 werd, als één van de vele stadsnatuurplaninitiatieven, een nestkast voor slechtvalken aan de stadhuistoren gehangen. Het heeft tot het voorjaar van 2014 geduurd voordat een paartje de inmiddels vervangen nestkast aan de toren ontdekte. In 2015 was het paar nog steeds op en bij de toren aanwezig maar voortplantingsactiviteiten bleven uit. In 2016 was sprake van een mislukt legsel en ook een tweede poging dat jaar leverde niets op. 2017 leverde 2 jongen op, een mannetje en een vrouwtje, een tweede vrouwtje verongelukte.

In 2018 kwamen alle 4 eieren van het legsel uit in een evenwichtige verdeling: twee vrouwtjes en twee mannetjes. Een jong mannetje vloog tegen een gebouw en was op slag dood. Een vrouwtje kwam bij de goed gevulde terrassen terecht op het stadhuisplein en werd na revalidatie in Delft succesvol teruggeplaatst door ons.

In Nederland is het aantal broedparen inmiddels tot zo'n 200 (stand 2018) gestegen!

Zie ook: <https://www.sovon.nl/nl/soort/3200>

Zie ook: <http://www.roofvogels-hw.nl/slechtvalkenzh.php> (vers van de pers!)

Slechtvalk (Simon Post)

Toekomstige ontwikkelingen

Met de ontwikkeling van de voormalige stadhuistoren tot woontoren "de Kroon" waarbij de bovenste 10 verdiepingen worden ingericht tot woonruimtes voor boven modaal, krijgt de toren een ander aanzicht en functie. De activiteiten die hiervan het gevolg zijn moeten goed worden afgestemd op de valken want die willen we uiteraard voor Zoetermeer behouden. Bovendien zijn ze wettelijk

beschermd volgens de huidige natuurwetgeving. Om die reden werd het vuurwerk bij de Dobbe op 5 mei vorig jaar afgeblazen.

Met Dura Vermeer en Buro Mees Ruimte en Milieu werd gesproken over de nieuwe ontwikkelingen en een plan op maat gemaakt dat de valken ontziet maar toch bouwactiviteiten mogelijk maakt. Op mijn initiatief is besloten om halverwege de maand mei te beginnen met de voorbereidende werkzaamheden voor de bouw. Die zullen aan de andere kant van de toren plaatsvinden met de opbouw van de bouwlift die het materiaal naar boven moet gaan brengen.

De eigenlijke bouw en sloop gaat dan pas van start als de jongen al zijn uitgevlogen, dus begin juli. Half januari van het volgend jaar moet de bouw worden afgesloten omdat dan het nieuwe broedseizoen begint.

De stand van zaken is dat, op grond van mijn waarnemingen geconcludeerd kan worden dat vrouw Slechtvalk al vanaf begin maart 2019 broedt (deze week, eerste week april, kunnen we het uitkomen van de jonge valken verwachten). Dat is zichtbaar als je ziet dat het mannetje prooien aanvoert en neerlegt voor het vrouwtje en het vrouwtje zich weinig laat zien omdat zij het leeuwendeel van de tijd op de eieren zit. Eind april doen we een eerste controle op het aantal aanwezige jongen. Die worden gemeten en gewogen door Martin Mollet van Werkgroep Roofvogels Nederland. Met behulp van tabellen kan dan de datum van het eerste ei tot op de dag worden berekend. Vorig jaar was dat 2 maart, het vroegst bekende ei van de slechtvalk in Nederland met een tendens tot verdere vervroeging. Ook het moment van uitvliegen kan worden berekend en dat is van belang in verband met de werkzaamheden zoals eerder genoemd.

Donkere wolken pakken zich echter alweer samen als het gaat om de woningmarkt vlot te trekken. Op de plaats waar eens het stadhuis stond, Markt 10, wordt nu een nog hogere toren dan de toren waar de slechtvalken wonen gepland, precies tegenover de slechtvalkenkast. Daarmee hebben de valken geen vrij zicht meer en moeten we maar zien of ze dit gaan accepteren als deze plannen doorgang vinden. Ook voor de nieuwe bewoners van toren "De Kroon", de slechtvalktoren, kan dit een onaangenaam toekomstbeeld zijn. Stadsecoloog Hendrik Baas en Marcel van der Tol, voorzitter van de Vogelwerkgroep Zoetermeer heb ik hiervan op de hoogte gesteld en mijn opmerkingen naar de gemeente gestuurd.

2019: het Jaar van de Egel

Johan Vos

De zoogdiervereniging heeft 2019 uitgeroepen tot het jaar van de egel.

De net opgerichte Egelwerkgroep Nederland hoopt op deze wijze het publiek te kunnen betrekken bij het onderzoek naar de verspreiding van de egel in Nederland. Dat gebeurt o.a. door op te roepen om egelwaarnemingen door te geven. Dit is om verschillende redenen van belang.

Er zijn aanwijzingen dat het niet goed gaat met de egels in Nederland. Ze worden in grote getale doodgereden en kunnen vaak geen uitweg vinden uit onze versteende tuinen.

Het is eigenlijk onbegrijpelijk dat we van zo'n populair zoogdier (welke stad heeft er geen eigen egelopvang?) zo weinig weten. Er is nauwelijks recent onderzoek gedaan. In 2009 stond de egel voor het laatst in de schijnwerpers. Zie voor de resultaten van het onderzoek uit 2009 KNNV-Kwartaalbericht nr. 67, De stand van de egel, blz. 26 en 27. In dat jaar werden in Nederland 20.000 egelwaarnemingen doorgegeven wat een redelijk gedetailleerd beeld opleverde van de verspreiding toen. Nu, 10 jaar later hoopt de werkgroep dit resultaat te evenaren. Ze roepen daarom opnieuw iedereen op om egelwaarnemingen door te geven. Dit kan heel gemakkelijk via Waarneming.nl. Dus heb je een egel gezien, levend of dood? Geef het door!"

Contact: egelwerkgroep@zoogdiervereniging.nl

Ook als mensen willen helpen of leuke ideeën hebben, horen we dat erg graag. Verder zijn we op Facebook en Twitter te volgen.

Van het VleermuisPlatformZoetermeer

Marga van der Tol

Per 1 april is het Vleermuis Platform Zoetermeer een stichting geworden. Dit biedt de mogelijkheid voor de vele geïnteresseerden om via een lidmaatschap financieel te kunnen bijdragen.

VleermuisPlatformZoetermeer.nl

Ook het aantal bestuursleden is inmiddels uitgebreid.

Het bestuur van de stichting bestaat naast Dennis Heinz, Wilco Pot, Robert Top en "ondergetekende" uit Marieke Spekreijse (secretaris) en Irma Kranenburg (penningmeester).

Marieke houdt zich verder intensief bezig met het verbeteren van het imago van de vleermuizen. Irma behartigt de belangen van de vleermuizen in de wijk Meerzicht, met een nadruk op de Voorweg.

Op 6 april start het vleermuizen seizoen 2019 met de officiële opstelling van een aantal panelen waarop de activiteiten voor dit jaar worden geëtaleerd in het stadhuisforum. Wethouder Jakobien Groeneveld opent deze tentoonstelling. Inloop vanaf 14.00 uur. De panelen blijven minimaal een maand in het forum staan. Verder staat het van Tuijllpark ook dit jaar weer volop in de belangstelling. Zo wordt er in april verder gezocht naar Grootoren rondom de Plas van Poot en gaan we met ingang van mei verder met onze gebiedsinventarisatie aldaar.

Marieke Spekreijse en Esther van Rooijen
van het knutseltafelteam
(Marga van der Tol)

Ook wordt het tellen van kraamkolonies weer ter hand genomen en is de stichting present op de Westerparkdag op 19 mei, op de Nacht van de Vleermuis op 24/25 augustus en op de Nacht van de Nacht op 26 oktober. Geïnteresseerd om mee te doen? Neem contact op met de stichting via het contactformulier dat u kunt vinden op de website. Voor het volledige programma 2019 kunt u ook daar terecht: <http://www.vleermuisplatformzoetermeer.nl/>

De bij-vriendelijkste gemeente van Nederland

Johan Vos

In Nieuwsbrief nr. 30 van januari 2019 meldden we dat de gemeente Zoetermeer vorig jaar is uitgeroepen tot bij-vriendelijkste gemeente van Nederland. Rob van Tilburg van “Nederland Zoemt” overhandigde de bijpassende prijs op zaterdag 16 maart aan wethouder Jakobien Groeneveld. Deze prijs, een groot bijenhotel kreeg op deze dag een definitieve plek in “park Palenstein” te midden van de vorig jaar geplante biologische bollen.

Dat de gemeente voor deze prijs in aanmerking is gekomen dankt zij o.a. aan het natuurlijk groen dat al vanaf eind jaren '70 van de vorige eeuw in de groene zones en parken van de stad floreert. Natuurlijk groen helpt dus echt bij het creëren van stedelijke biodiversiteit!

Het bijenhotel in park Palenstein
(Johan Vos)

Toch is er, ook in Zoetermeer nog veel winst voor wilde bijen te behalen. Zo hebben bijen die onder de grond nestelen niets aan bijenhôtels. Deze soorten zijn juist gebaat bij zandige plekken in tuinen, parken, wegbermen en in open voegen tussen de stoeptegels. Door de toegenomen verstening van de particuliere buitenruimte is de hoeveelheid nectarplanten sterk verminderd. Dit nectargebrek vormt een steeds grotere barrière voor insecten, waaronder wilde bijen en vlinders. Ook de uniforme groeninrichting op veel bedrijfsterreinen helpt niet mee aan een gunstige bijenstand. Botanische variatie in

plantensoorten die nectar en stuifmeel produceren en elkaar opvolgen in bloei is hiervoor de oplossing.

Maar het kan natuurlijk ook anders. Iedereen met een eigen tuin of balkon kan een bijdrage leveren aan de bijenstand van de bij-vriendelijkste gemeente van Nederland.

Al in 1993 werden de tuineigenaars van Zoetermeer uitgenodigd om ook in hun domein de natuur alle kans te geven. Op die manier zou een prachtige wisselwerking ontstaan, waarbij dieren uit de vrije natuur de tuin instappen en tuinplanten met een wild karakter het gemeentegroen veroveren. Een steeds rijkere planten- en dierenwereld zou het resultaat zijn!

Maar dat was ver voordat het woord verstening geassocieerd werd met tuininrichting!

De Nationale Bijentelling is dit jaar op 13 en 14 april.

Help mee om de verspreiding van bijen beter in kaart te brengen, en leer zelf ook meer over wilde bijen. Als we dat weten, kunnen we bijen ook beter helpen. Ook als je niet veel van bijen weet, kun je meedoen. En er zijn in Leiden en Leiderdorp workshops om je op weg te helpen. Voor meer informatie: <http://www.bijenlandschap.nl/Nieuws/veel-activiteiten-voor-en-tijdens-de-nationale-bijentelling-13-14-april/>

Johan Vos

De Vlinderdag van 2 maart stond dit jaar in het teken van de presentatie van de nieuwe Rode Lijst dagvlinders. Deze Rode Lijst is een publicatie van de rijksoverheid die signaleert hoe het gaat met de dagvlinders in Nederland. De vorige Rode Lijst is van 2006 en inmiddels behoorlijk gedateerd. Dat blijkt bijvoorbeeld uit het Heideblauwtje, waarvan de aantallen dusdanig daalden dat deze soort van 'algemeen' (oude RL) naar 'vrij zeldzaam' (nieuwe RL) ging.

Rode lijsten (RL) zijn gebaseerd op data uit het landelijk meetnet vlinders en waarnemingen van vrijwilligers. Er wordt gekeken naar trends en zeldzaamheid sinds 1950. Ondanks het feit dat zich wel wat verschuivingen hebben voorgedaan is de nieuwe RL even lang als de oude. Slechts 29 soorten (38%) van de RL 2019 zijn niet bedreigd.

Vlinder en libellenstand 2019

Soorten die in Zoetermeer voorkomen en landelijk sterk zijn achteruit gegaan zijn: Argusvlinder en Zwartsprietdikkopje. Het Bruin blauwtje is de enige in Zoetermeer voorkomende RL-soort (categorie gevoelig).

Het basisrapport van de Rode Lijst is te vinden op: www.vlinderstichting.nl/rode-lijst.2019/

Louise Vet, directeur van het Nederlands Instituut voor Ecologie, hield een inspirerend pleidooi voor het onlangs gepubliceerde Deltaplan biodiversiteitsherstel. Het doel is een Nederland waar de biodiversiteit weer floreert, de natuur rijker en de landbouw gezonder wordt. Waar mensen kunnen genieten van een prachtig en divers landschap en een breed aanbod van Nederlandse producten in de supermarkten. Aan dit plan hebben 19 partijen deelgenomen waaronder: kennisinstellingen, landbouwvertegenwoordigers, bedrijven, natuur- en milieuorganisaties en een bank. Steden kunnen in een later stadium wellicht ook aanhaken. Voor meer informatie zie:

Presentatie nachtvlindertrap op de vlinderdag in Wageningen (Johan Vos)

www.samenvoerbiodiversiteit.nl

Jurriën van Deijk wees ons op de mogelijkheden om het meetnet nachtvlinders (nu 162 meetpunten) verder uit te breiden. En gezien nieuwe (technische) ontwikkelingen wordt dat ook steeds gemakkelijker voor vrijwel iedere tuinbezitter. Op de vlinderdag werd een nieuwe, zeer effectief werkende nachtvlindertrap gepresenteerd, uitgerust met een led-strip. Hiermee vang je twee maal zoveel vlinders dan met een traditionele val met een TL-buis. De val is nu nog niet te koop. De eerste vallen komen in mei beschikbaar, de kosten zullen rond de 75 euro komen te liggen. In dit bedrag is bijna alles inbegrepen, ook de benodigde powerbank. Verzendkosten en de benodigde eierdozen zijn niet inbegrepen. Er is een inmiddels ook een herkenningsapp beschikbaar

voor moeilijke 'gevallen'.

Naast een aantal vaste programmapunten zoals de bekendmaking van de (vlinder)beheerder van het jaar, de vertoning van een drietal prachtige vlinder-/libellenfilms en de presentatie van een aantal nieuwe boeken was de libellenbijdrage van Roy van Grunsven de moeite waard.

Van de libellen valt zowel slecht als goed nieuws te melden. Landelijk gezien is de positieve trend tot 2010 omgebogen naar een lichte teruggang. Beschouwen we alleen de laatste 10 jaar, dan zien we 19 soorten achteruit en 20 vooruit gaan. Waarschijnlijk is het effect van de verbeterde waterkwaliteit inmiddels grotendeels uitgewerkt. Vanwege het opwarmend klimaat gaat het gemiddeld goed met soorten van zuidelijke herkomst. Voorbeelden, die in 2018 ook in Zoetermeer zijn waargenomen zijn: Vuurlibbel, Zuidelijke glazenmaker, Zuidelijke keizerlibel en heel spectaculair de Gevlekte witsnuitlibel in het Prielenbos! Helemaal spectaculair was de waarneming van de Sierlijke witsnuitlibel in het libellenreservaat op 27 mei 2017 door Hans Lucassen. (zie de KNNV-Nieuwsbrief nr. 24, pag. 21)

Mannetje Vuurlibbel in 2018 weer terug in het libellenreservaat (Kars Veling)

Tegenover al dat positieve nieuws staat dat de noordelijke soorten (van hoogveen en vennen) het gemiddeld slecht doen. En merkwaardigerwijze geldt dat ook voor een aantal zeer algemeen voorkomende soorten waarvan het lantaarntje het meest aansprekende voorbeeld is. Juist deze soort zou in geen enkele sloot mogen ontbreken. Aangetoond is onlangs dat de oorzaak moet worden gezocht in het pesticidegebruik in het agrarisch gebied. Slechts minieme hoeveelheden gif in de sloot zijn al voldoende om deze zeer algemeen voorkomende soort dwars te zitten.

Uit de plantenwerkgroep: Het plantenseizoen 2019

Johan Vos

Op donderdagavond 7 maart kwam de plantenwerkgroep weer voor het eerst dit jaar bijeen. Zoals gebruikelijk is de bedoeling om op de startavond van het nieuwe plantenseizoen een programma voor het nieuwe groeiseizoen samen te stellen. Ervaring heeft geleerd dat dat altijd weer aanleiding geeft tot veel discussie. Een aantal van de op 8 november 2018 geopperde ideeën kreeg een plek in het nieuwe programma. Dat geldt bijvoorbeeld voor de voorjaarsexcursie naar de Rhoonse vrienden op 1 mei a.s.

Ons thema voor 2019 is wijk-/volkstuinten. Het gaat om de flora van de geschoffelde bodem die, niet alleen in Zoetermeer overigens, steeds zeldzamer dreigt te worden.

Dit jaar gaan we twee keer naar de Benthuizerplas om daar in het kader van het monitoren van de natuurkernen onze bijdrage te leveren.

Verder staan de PQ's in het Bentwoud en een bezoek aan boer Freek op het programma en gaan we, in navolging van vorig jaar, weer een midzomerplantenjacht organiseren waarbij ook mensen van buiten de PWG welkom zijn. Traditiegetrouw hebben we ook nu weer in de nazomer een stadsplantendag op het programma staan.

Tot slot bezoeken we ook dit jaar een aantal km-hokken die nog weinig bezocht zijn aan de rand van of net buiten Zoetermeer

Op zaterdagochtend **6 april 2019** om 10.00 uur precies was de PWG, na een periode van winterrust, weer actief. Het nieuwe plantenseizoen ging dit keer in Rokkeveen van start. Er was mooi weer voorspeld maar dat viel erg tegen, het had een beetje geregend en het was koud. Met z'n zessen hebben we een hoekje van het Hoekstrapark bekeken en vervolgens zijn we ook de aanliggende wijk binnengetrokken. Daar lagen, aan de rand van een bouwterrein waar nieuwe huizen waren verrezen, een paar braakliggende puinbergen. Altijd leuk, de oogst viel echter tegen, nog te vroeg?

De PWG actief op de puinheuvels van Rokkeveen (Tilly Kester)

De meeste voorjaarsbloeiers hebben we wel kunnen strepen, De exacte naamgeving van een aantal zomerbloeiers (waaronder het Gevleugeld(?) helmkruid) konden we (nog) niet op naam brengen. Bijzonder is de bestrate cirkel rondom de voet van de watertoren, die al sinds mensenheugenis begroeid is met Hertshoornweegbree in minivorm. Het daar ook veel voorkomende Dwergviltkruid hebben we er dit keer niet aangetroffen. Na zo'n 2,5 uur stond de teller op 86 soorten.

Glidkruidmisser!

Naast het Blauw glidkruid (*Scutellaria galericulata*) komt er in Zoetermeer een Glidkruidsoort voor die we tot nu toe hebben aangezien voor Trosglidkruid (*Scutellaria columnae*). Trosglidkruid is een zeldzame soort van de binnenduinrand. Naast het zeldzame, niet in Zoetermeer voorkomende Klein glidkruid (*Scutellaria minor*) kwamen er geen andere glidkruidsoorten in de Heukels' 20ste t/m 23ste druk voor. Kijken we verder terug (Heukels' en van Ooststroom 19de druk, 1977) dan wordt daar als adventief en buiten de sleutel ook Groot glidkruid (*Scutellaria altissima*) genoemd.

Vorig jaar echter ontdekte ik op Waarneming.nl dat deze soort in het Westerpark o.a. door Els Baalbergen was waargenomen en dat deze waarneming aan de hand van bijpassend fotomateriaal was gevalideerd. En wat bleek, dit glidkruid is door mij/ons altijd als Trosglidkruid benoemd. De kenmerken en bloemkleur hebben we tot nu toe blijkbaar nooit voldoende kritisch bestudeerd.

Oproep

Groot glidkruid in Zoetermeer is al sinds 1993, 13 keer in 4 verschillende km-hokken waargenomen. We willen de waarnemingen van deze soort graag actualiseren. We roepen de PWG-leden dan ook op om uit te zien naar Groot glidkruid en de waarnemingen van deze soort aan ons door te geven.

Groot glidkruid wijkt qua kenmerken van Trosglidkruid af door (zie hieronder).

Beschrijving kenmerken afkomstig uit: *Flora van België, het Groothertogdom Luxemburg, Noord-Frankrijk en de aangrenzende gebieden, 1983 Patrimonium van de Nationale Plantentuin van België, Meise*

	
Groot glidkruid (Els Baalbergen)	Trosglidkruid (Johan Vos)
Kroon 3-4 maal zo lang als de kelk, 15 tot 20 mm lang	Kroon 6 maal zo lang als de kelk en 20 tot 30 mm lang
Blauwe bovenlip en geelwitte onderlip	Bloemkroon blauwpaars
Bloeiwijze met kortbehaarde assen en schutbladen	Bloeiwijze met lang behaarde assen en schutbladen

Ten slotte:

In 2004 kwam "Stadsplanten, veldgids voor de stad" van Ton Denters uit. Inmiddels wordt deze gids geactualiseerd met nieuwe waarnemingen en wordt het in beschouwing genomen stedelijk gebied uitgebreid met een aantal Vlaamse steden. De bedoeling is dat deze nieuwe "Stadsflora van de lage landen" volgend jaar zomer uit komt.

Nog niet zeker is of ook Zoetermeer een plaats krijgt in dit nieuwe stadsplantenboek. Wel zeker is dat de resultaten van de laatste 10 jaar Zoetermeers plantenonderzoek input leveren bij de totstandkoming van het nieuwe boek. Wim heeft inmiddels een selectie met alle soorten van deze periode van het stedelijk gebied van Zoetermeer beschikbaar gesteld.

Uit de paddenstoelenwereld

Fred Reeder

Uit bijgaande foto's blijkt maar weer eens te meer dat er in de natuur, lees parken, van Zoetermeer er altijd nog wel wat te zien is. Toegegeven voor het kleine spul zoals op de foto van het Franjekopje is de aanwezigheid van een kenner wel erg handig. Daarentegen zijn de vuistgrote Gele trilzwammen makkelijk te herkennen. In het dennenbos tegenover de ingang van het crematorium werd tot vreugde van het groepje paddenstoelenzoekers een exemplaar van de Bitteredennenkegelzwam gevonden en zoals ieder jaar in het vroege voorjaar zijn op diverse plaatsen de Rode kerkzwammen te vinden. Op onze website is het volledige

Gele trilzwam (Fred Reeder)

Franjekopje (Fred Reeder)

Bittere dennenkegelzwam
(Fred Reeder)

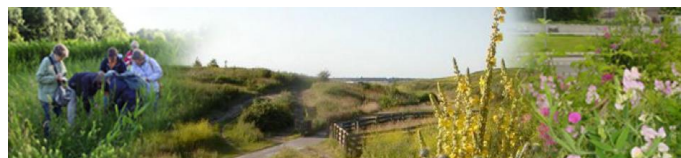
Rode kerkzwam (Fred Reeder)

jaarprogramma van de paddenstoelenwerkgroep te vinden. Wilt u een keer meelopen neem dan even contact op met Sinie de Jonge (06 – 40046262).

De website

Fred Reeder

Op onze website is, behalve van alles over het voorkomen van paddenstoelen in Zoetermeer ook van alles te vinden over de wilde plantenwereld in onze wijken en parken.

Wilt u weten welke libellen of juffers er mogelijk te zien zijn in ons stedelijk libellen reservaat, Kijk dan onder libellen

Bent u geïnteresseerd in onze geschiedschrijving in de kwartaalberichten sinds 1993 en alle eerder verschenen nieuwsbrieven. Dat is te vinden onder het kopje Verslaglegging.

Afscheid Nieuwsbrief “oude stijl”

Johan Vos

De natuurlijke historie van Zoetermeer vanaf 1999, beschreven in 80 Kwartaalberichten en 31 Nieuwsbrieven

Vanaf 8 maart 2013 ontvangt u als KNNV-lid van de afd. Zoetermeer of als donateur/geïnteresseerde onze digitale Nieuwsbrief. Deze Nieuwsbrief was de opvolger van het Kwartaalbericht dat KNNV'ers van de afd. Zoetermeer daarvoor op papier ontvingen. Aan de Nieuwsbrief heb ik als redactielid en auteur, samen met Fred Reeder gedurende 6 jaar met veel plezier mogen werken. Aan materiaal hebben we nooit gebrek gehad. Wel kostte het ieder kwartaal weer de nodige moeite onze (vaste) auteurs te herinneren aan hun toegezegde bijdragen. Uit de resultaten van een eerder gehouden enquête onder onze leden hebben we de indruk dat er zeker wel waardering is voor de Nieuwsbrief in zijn huidige vorm, maar de oproep om nieuwe, jonge redactieleden leverde niets op. De verjonging van natuurbelevend Zoetermeer is inmiddels in volle gang en dat zal ongetwijfeld aanleiding geven tot een andere manier van communiceren. Een manier die beter past bij de huidige tijd.

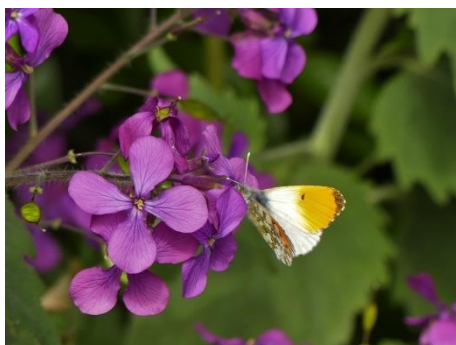
Zelf ben ik inmiddels 70 jaar, hoog tijd dus om plaats te maken voor jongere natuurjournalisten. Die zijn blijvend onmisbaar omdat “stedelijke natuur slechts bestaat bij de gratie van wie haar ziet”! Met deze slogan ging de Zoetermeerse afdeling van de KNNV in 1993 van start.

Mederedacteur Fred Reeder heeft toegezegd dat hij voorlopig verder wil gaan met een Nieuwsbrief in afgeslankte vorm. Deze Nieuwsbrief “nieuwe stijl” staat open voor korte natuurberichten (waarnemingen), aankondigingen van activiteiten in de natuur in en om Zoetermeer. Iedereen is uitgenodigd om die toe te sturen aan Fred. (E-mailadres: josafre@ziggo.nl)

Daarnaast is inmiddels een Whatsapp-groep gestart voor de plantenwerkgroep met Lucas Breedveld als beheerder. Verder blijft u natuurlijk ook altijd welkom op onze website: www.knnv.nl/zoetermeer

Tenslotte lentebodes in Zoetermeer

Fred Reeder

Oranjetipje gemeld op 30 maart door Ettina J Hansen (archief Fred Reeder)

Het laatste rubriekje wordt opgesierd door foto's van enige lentebodes.

Blauwborst gemeld op 24 maart door Winfried van Meerendonk (archief Fred Reeder)

De Oosterse sterhyacint (foto 1), de Vingerhelmbloem (foto 2), en de Sneeuwkllokjes (foto 3) zijn gefotografeerd in het oudste gedeelte van het Westerpark gelegen tussen het rioolgemaal en de oprit naar de Balijbrug dat in het voorjaar vol staat met deze stinzenplanten. Het Lenteklokje (foto 4) is in deze tijd altijd te bewonderen in de natuurtuin en eent wilgenkatje (foto 5) zie je overal om je heen. Alleen niet altijd met tranen zoals deze door de regen. Zij kondigen wel het nieuwe leven aan in de plantenwereld. Niet voor deze nieuwsbrieven We hebben er 31 gemaakt en dat is genoeg geweest. Als er in de toekomst weer leuke feiten te vermelden zijn of nieuws uit de KNNV Zoetermeer zullen we dit door middel van korte nieuwsbrieven aan u berichten. Planten werkgroepverslagen worden gepubliceerd op de website. (foto's Fred Reeder)

Foto 1

Foto 2

Foto 5

Foto 3

Foto 4

Achter glas

Achter glas,
zie ik een fietser.
Jas gebold door zware wind,
zijn blik op eindeloze moeite.
"Zo was ik",
fluistert mijn hoofd.
En zelfs al word ik het
ooit weer.
Dan plaats ik mij
te pas, te onpas,
steeds maar weer
achter dat glas.
Omdat ik daar de afstand nam,
te zien dat ik in vrede was.
M.

Samenstelling: Johan Vos en Fred Reeder

Lay-out: Fred Reeder

Met dank aan Winfried van Meerendonk, Marga van der Tol, Tilly Kester, Henk Lubberding, Johan Vos en Fred Reeder

Reacties op deze nieuwsbrief gaarne via e-mail richten aan de KNNV Zoetermeer.